

DENARI ROMANI IMPERIALI DIN TEZAURUL GĂSIT LA DESA, JUD. DOIJ

de Adrian Popescu

Desa este cunoscută în literatura de specialitate încă din secolul trecut datorită urmelor arheologice identificate pe malul Dunării, unde au existat un castru și o așezare romană situate vizavi de Ratiaria¹. Din acest loc D. Papazoglu a colectat monede romane republicane și imperiale de la Augustus și Vespasian la Filip Arabul iar din secolul al IV-lea de la împărații Constantin cel Mare, Licinius, Cehstans și Constantius II². Mai recent a fost publicat detaliat un denar de la Elagabal descoperit la nord de punctul "Castravița"³. Tot din localitate a mai fost semnalată descoperirea unui tezaur, găsit în anul 1966, constituit însă din denari romani republicani⁴.

În luna septembrie a anului 1994 am avut posibilitatea să examinăm, prin amabilitatea posesorului căruiia îi mulțumim și aici, un număr de 11 denari romani imperiali aflați într-o colecție particulară bucureșteană care fac parte din tezaurul găsit în anul 1988 la Desa, jud. Dolj, tezaur compus din 222 de monede de argint eşalonate cronologic între domniile împăraților Vitellius și Commodus⁵. În continuare prezentăm catalogul monedelor:

Antoninus Pius : Diva Faustina

1. AR: ↓; 3,38 g; 17,7 mm.
RIC, III, p. 70, nr. 355b, Roma, după anul 141.
BMC, IV, p. 44, nr. 295, Roma, em. 1, anul 141 și imediat după.

Marcus Aurelius : Divus Antoninus

2. AR: ; 3,30 g; 17,5x18,5 mm.
RIC, III, p. 247, nr. 429, Roma.
BMC, IV, p. 392, nr. 41-43, Roma, nedatat, anul 161 (?).

3. AR: ; 3,28 g; 18,3x20 mm.
RIC, III, p. 247, nr. 429, Roma.
Cf. BMC, IV, p. 392, nr. 41-43, Roma, nedatat, anul 161 (?), dar la noi pe revers *CONSE-CRATIO*

Marcus Aurelius : Lucilla

4. AR: ↓; 3,37 g; 17,6 mm.
RIC, III, p. 276, nr. 787, Roma.
BMC, IV, p. 433, nr. 356, Roma, nedatat, anul 164-169 (sau mai târziu, 183 ?), grupa a II-a.

Marcus Aurelius : Divus Verus

5. AR: ↓; 3,54 g; 16,9x18,7 mm.
RIC, III, p. 262, nr. 596a, Roma.
Cf. BMC, IV, p. 456, nr. 503, Roma, nedatat, anul 169 (? și mai târziu), dar la noi pe revers *C-ONSE-CRATIO*

Marcus Aurelius

6. AR: ↑; 3,19 g; 16,8x18,7 mm.
Cf. RIC, III, p. 230, nr. 220, Roma, decembrie 169 - decembrie 170 dar la noi *Fortuna ține cornucopiae*.

Cf. BMC, IV, p. 459, nr. 522-523, Roma, decembrie 169 - decembrie 170, dar la noi, pe avers *M ANTONINVS AVG-TRP XXIII*

7. AR: ↓; 3,56 g; 17,8x18,7 mm.
RIC, III, p. 230, nr. 222, Roma, decembrie 169 - decembrie 170.
BMC, IV, p. 459, nr. 526, Roma, decembrie 169 - decembrie 170.

Marcus Aurelius : Diva Faustina

8. AR: ↑; 3,11; 17,4x18,5 mm.
RIC, III, p. 273, nr. 744, Roma, anul 176-180.
Cf. BMC, IV, p. 490, nr. 716, Roma, nedatat, anul 176 și mai târziu, em. 4 dar la noi pe revers *CONSEC-RATIO*

Commodus : Crispina

9. AR: ↓; 3,09 g; 18,6 mm.
RIC, III, p. 398, nr. 276, Roma.
BMC, IV, p. 694, nr. 33, Roma, nedatat, anul 180-183 (sau mai târziu), em. 2.

Commodus

10. AR: ; 2,95 g; 17x18 mm.
RIC, III, p. 376, nr. 94, Roman, anul 184.
Cf. BMC, IV, p. 714, nr. 143, Roma, decembrie 183 - decembrie 184, em. 2 dar la noi pe avers *M COMM ANTON - AVG PIVS BRIT*

11. AR: ↓; 2,93 g; 18,3 mm.
RIC, III, p. 380, nr. 126, Roma, anul 186, em. 1.
Cf. BMC, IV, p. 724, nr. 195-196, Roma, anul 186, em. 1 dar la noi pe avers *M COMM ANT P - FEL . AVG BRIT*

¹ D. Tudor, *OR*², p. 230 și p. 277, nr. 15.

² *Ibidem*.

³ O. Toropu, O. Stoica, *Comunicări. Seria numismatică - Craiova*, 4, 1969, p. 6.

⁴ B. Mitrea, *Dacia*, N.S., 11, 1967, p. 384, nr. 36 (Gh. Popilian).

⁵ Gh. Poenaru Bordea, B. Mitrea, *Dacia*, NS, 33, 1989, p. 263, nr. 32 (I. Stângă).

După cum se observă din catalog lotul conține numai monede de la împărații Antoninus Pius (1 ex.), Marcus Aurelius (7 ex.), Commodus (3 ex.). În ceea ce privește tipurile, exemplarele noastre nu aduc noutăți fiind înregistrate în cataloagele de specialitate, noi am reprodus numai legendele care prezintă diferențe de împărțire față de piesele din catalogul monedelor romane din British Museum⁶. Denarii au o stare de conservare foarte bună, fiind selectați pentru colecție de altfel, astfel că și greutatea sunt probabil foarte apropiate de cele inițiale. Până la publicarea tezaurului, care va fi hotărâtoare pentru stabilirea datei ascunderii, menționăm că cea mai recentă piesă din lotul prezentat aici îi aparține împăratului Commodus și face parte din emisiunea I a anului 186 (nr.11). Pentru moment singurul tezaur din provincia Dacia care are ca perioadă de ascundere a doua jumătate a domniei lui Commodus (180-192) este tezaurul descoperit la Apulum în anul 1867 și în care cea mai recentă monedă este din anul 185 p. Chr.⁷. Celelalte tezaure cunoscute din Dacia romană care se încheie cu monede de la Commodus au fost îngropate fie în timpul domniei lui Marcus Aurelius fie la începutul domniei lui Commodus, cum sunt cele de la Butoiești, jud. Mehedinți⁸ și Dumbrăvioara, jud. Mureș⁹. Ne oprim aici, rămânând ca odată cu editarea celor 222 de monede să se poată stabili mai multe, iar piesele de mai sus să primească adevărata greutate în ansamblul tezaurului.

ROMAN IMPERIAL DENARII FROM THE HOARD FOUND AT DESA, DOLJ COUNTY

Abstract

From the hoard found in 1988 at Desa, Dolj county, the author studied 11 coins which are part of a private collection in Bucharest. The coins are from the following emperors: Antoninus Pius (1), Marcus Aurelius (7), Commodus (3), the latest being a denarius of Commodus from the first issue of the year 186 A.D., which indicates, for the moment, that the hoard was buried in the second part of his reign. These coins are to be added to the 222 coins from this hoard which are still unpublished.

EXPLICAȚIA PLANȘEI

Pl. I. Denari romani imperiali din tezaurul găsit la Desa, jud. Dolj.

EXPLANATION OF THE PLATE

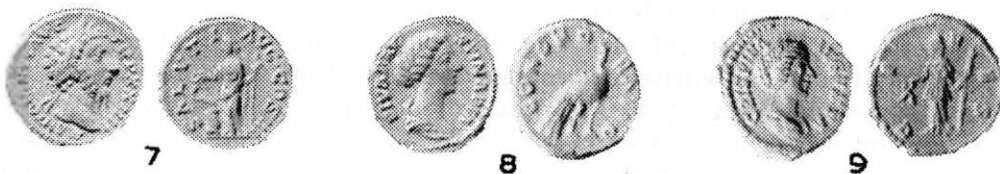
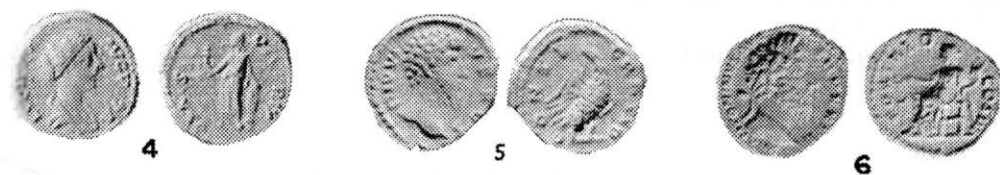
Pl. I. Roman imperial denarii from the hoard found at Desa, Dolj county.

⁶ H. Mattingly, *Coins of the Roman Empire in the British Museum. Antoninus Pius to Commodus*, vol. IV, Londra, 1940.

⁷ H. Finály, *EME*, 6, 1872, p. 29-40; C. Gooss, *AVSL*, 13, 1876, p. 285; D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismatice*, București, 1966, p. 86, nr. 1.

⁸ Gh. Popilian, I. Stan-Mircești, *SCN*, 9, 1989, p. 37-42.

⁹ F. Rómer, *Arch. Ert.*, 3, 1870, p. 28; C. Goos, *AVSL*, 9, 1870, p. 52-63; idem, *AVSL*, 13, 1876, p. 301; D. Protase, *op. cit.*, p. 87, nr. 8; C. Gâzdac, *Ephem.Nap.*, 4, 1994, p. 179-191.



Denari romani imperiali din tezaurul găsit la Desa, județul Dolj